

Je collectieregistratie verrijken met termen

Je kent het wel: bij het registreren van je collectie mis je een trefwoord om een object te beschrijven. Dus maak je die zelf aan in je collectieregistratiesysteem. Later blijkt dat een synoniem van dat woord al in je eigen trefwoordenlijst aanwezig was. Op die manier raakt je trefwoordenlijst steeds meer vervuld.

Gelukkig bestaan er terminologiebronnen van kennisinstituten, speciaal ontwikkeld voor het hele erfgoedveld. Maar hoe gebruik je die? En hoe kan het Termen-netwerk je daarbij helpen?

WOORDENBOEK OF LEXICON

Een woordenboek is een overzicht van alle woorden in een bepaalde taal of domein. En een lexicon geeft bij een woord alle betekenissen die dat woord kan hebben.

WAT HOOR IK?
DOE JIJ IETS MET
EEN KOKOSNOOT?

NEE JOH,
GEEN KOKOSNOOT
MAAR EEN SCOPE NOTE!
DAT ZIT IN DIE
THESAURUS WAAR IK
MEE WERK

Wat is een terminologiebron?

Een terminologiebron is een gepubliceerde lijst van termen, een gestandaardiseerde taal, bedoeld om door meerdere organisaties en systemen te worden gebruikt. Op die manier wordt de zoekbaarheid, uitwisselbaarheid en het beheer van erfgoed informatie verbeterd.

Een eenvoudige vorm van een terminologiebron is een lijst van termen zonder onderlinge relaties.

Een geavanceerde vorm van een terminologiebron is een thesaurus.

Een terminologiebron geeft alleen die betekenis van het woord dat in deze bron bedoeld is. Daarom heet dat een 'scope note': die geeft aan wat de scope is van dit begrip in deze lijst; een begripsafbakening dus.

THESAURUS

In een thesaurus kunnen de concepten **hiërarchisch worden gerangschikt**, verwijzingen worden opgenomen, van synoniemen en taalequivalenten worden voorzien, binnen een betekenis worden geplaatst (scope note) en van bronvermelding worden voorzien.

Concepten hiërarchisch rangschikken

Een thesaurus is opgebouwd op basis van een hiërarchie. Dat betekent dat de lijst is opgebouwd volgens *broader* en *narrower* terms. Een *broader term* is een overkoepelende term. De *narrower terms* zijn nauwere, specifiekere termen. Bijvoorbeeld de term katoen: katoen is een nauwere term van de term textiel. Maar het is ook een *broader term* voor katoenfluweel, mousseline en voeringkatoen.

Voorbeeld
op volgende
pagina

Scope note

katoen

Textiel gemaakt van katoenvezels. (Toegepaste Kunst Project, RKD)

Kopieer URI

Bekijk bij bron

Bredere term

textiel

Nauwere termen

baalkatoen

breeuwkatoen

cretonne

gemerceriseerde katoen

jumelkatoen

katoenfluweel

katoenlinters

mousseline

schietkatoen

sits

voeringkatoen

Overeenkomstige termen

<https://data.cultureelerfgoed.nl/koloniaalverleden/04771880-0388-499a-adfa-dfbc5385003d>

<http://dbpedia.org/resource/Cotton>

<https://archief.nl/id/concept/23d26c7e-8ea1-4551-91a6-50dc82a4f951>

<https://hdl.handle.net/20.500.11840/termmaster10065963>

Interne trefwoordenlijst

Iedere organisatie die werkt met een (NDE-compatibel) collectieregistratiesysteem bouwt een interne trefwoordenlijst op. Deze wordt gevormd door woorden die worden ingevoerd tijdens het registratieproces van de collectie. Het gaat hierbij om woorden in gecontroleerde (vaste) velden, niet in vrije velden.

Voorbeelden hiervan zijn:

- Vervaardigers, zoals schrijvers of schilders, bijvoorbeeld Rembrandt en Jan Wolkers.
- Plaatsen, zoals vervaardigingsplaats of geassocieerde plaatsen, zoals steden en adressen.

ZIT 'BANAAN' OOK IN ONZE TREFWOORDEN VOOR GEBRUIKTE MATERIALEN VAN KUNSTWERKEN?

???

- Gebruikte materialen in de vervaardiging van het object, zoals olieverf, doek, inkt en papier.
- Gebruikte technieken in de vervaardiging van het object, zoals schilderen, drukken en schrijven.

2

Wie ontwikkelt en beheert een terminologiebron?

Kennisinstituten ontwikkelen terminologiebronnen. Zo heeft het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid een thesaurus ontwikkeld voor het beschrijven van audiovisueel materiaal.

Het Indisch Herinneringscentrum heeft een thesaurus met termen ontwikkeld voor het beschrijven van collecties met betrekking tot voormalig Nederlands-Indië/Indonesië.

En Podiumkunst.net heeft een thesaurus met betrekking tot muziekinstrumenten en zangstemmen ontwikkeld.

Zo kun je er vanuit gaan dat een terminologiebron goed bruikbaar is en duurzaam wordt beheerd.

Standaardisering

Maak je al (her)gebruik van trefwoorden uit je eigen trefwoordenlijst? En voeg je niet steeds nieuwe termen toe? Dat is al een mooi begin van gestandaardiseerd werken. Het zorgt voor samenhang in de eigen collectieregistratie. Maar je kunt nog extra stappen zetten.

Gestandaardiseerd werken houdt in dat je werkt volgens gemaakte afspraken en/of standaarden. In de SPECTRUM 5.0 Collection Management Standard staat beschreven dat bepaalde velden

gevuld moeten worden met standaardtermen. In dit geval slaat gestandaardiseerd dus op de SPECTRUM-standaard. Deze standaard is ontwikkeld voor musea, maar de basis valt ook goed te gebruiken voor andere (erfgoed)instellingen die hun collectie willen beschrijven.

TIP

Leg de afspraken met betrekking tot het registreren van de collectie vast in je informatie(beleids)plan en invoerinstruction. Bijvoorbeeld welke thesaurus je gebruikt bij welk veld.

Welke thesauri kun je gebruiken?

Je kunt verschillende thesauri gebruiken voor verschillende categorieën en velden in je collectieregistratie. Denk bijvoorbeeld aan lijsten van:

- Gebeurtenissen
- Gebouwen
- Plaatsen
- Materialen
- Objecten
- Stijlen
- Technieken
- Personen

Ook kun je thematische thesauri gebruiken, zoals de WO2-thesaurus, de Brabantse gebouwen-thesaurus of bijvoorbeeld de EuroVoc-thesaurus van de Europese Unie.

TIP

Mis je termen in een terminologiebron in het Termennetwerk? Of beheer je zelf een terminologiebron? Neem dan contact op met de data-cleaner of digitaal-erfgoed-coach in jouw provincie. Ze denken graag mee hoe je deze kunt laten toevoegen.

Wat is het Termennetwerk?

Het Termennetwerk is een tool en zoekmachine, waarmee je makkelijk in verschillende terminologiebronnen en thesauri kunt zoeken, afzonderlijk of tegelijk. Gebruik van het Termennetwerk is gratis. Je kunt deze benaderen via de webversie.

Het Termennetwerk is een samenwerking tussen het Netwerk Digitaal Erfgoed en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE). De RCE beheert de website en je kunt deze benaderen voor suggesties, aanvullingen en vragen, via thesauri@cultureelerfgoed.nl. Bijvoorbeeld wanneer je zelf een thesaurus (of losse termen) wilt toevoegen, zodat andere organisaties hier ook gebruik van kunnen maken.

TIP

Vraag na bij de leverancier van je collectieregistratiesysteem, of je binnen je systeem gebruik kan maken van het Termennetwerk.

Hoe kies je een thesaurus?

Wil je een keuze maken voor een thesaurus?
Denk dan goed na:

- welk aspect van de collectie je wilt beschrijven.
- welke informatie je wilt vastleggen.

Ga je de vervaardiger vastleggen, dan kan je bijvoorbeeld de RKDartists thesaurus of de Wikidata Personen lijst bekijken.

Wil je aan de slag met meer thematisch gebaseerde velden, dan kun je bijvoorbeeld de WO2-thesaurus, de Indisch Erfgoed-thesaurus of de Homosaurus gebruiken.

DE JUISTE THESAURUS
KIEZEN, TERMEN-
NETWERK..., IK ZIE
DOOR DE BOMEN HET
BOS NIET MEER

START GEWOON
MET HET REGISTREREN
VAN DE COLLECTIE

Hoe gebruik je een bestaande thesaurus?

Je kunt starten met het registreren van je collectie. Je kunt dan de URI'S, een vaste internetlink, van de gebruikte termen handmatig toevoegen. Maak je gebruik van een NDE-compatibel collectieregistratiesysteem? Vraag dan na bij je leverancier of je al gebruik kunt maken van het Termennetwerk.

TIP

Is er in de loop der jaren veel vervuiling in de collectieregistratie gekomen? Dan kun je met het gratis programma OpenRefine je de interne thesaurus in bulk matchen aan de thesaurus naar keuze.

Heb je ondersteuning of advies nodig tijdens dit proces? Neem dan contact op met de data-cleaner of Datawerkplaats in jouw provincie.

4

URI

URI is de afkorting voor Uniform Resource Identifier. Een URI is een duurzame link die blijft verwijzen naar een term uit een thesaurus. Over de verschillende thesauri heen zal er nooit een URI dubbel voorkomen, waardoor iedere term echt uniek blijft.

Wanneer je bijvoorbeeld zoekt op de materiaalsoort katoen in de Cultuurhistorische Materialen thesaurus van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed vind je bij de term de volgende URI: <https://data.cultureelerfgoed.nl/term/id/cht/a5835fe7-c0e0-4750-a5f5-c2632321a8fa>

katoen

Textiel gemaakt van katoenvezels. (Toegepaste Kunst Project, RKD)

Kopieer URI

Bekijk bij bron

Bredere term

textiel

Nauwere termen

baalkatoen

breeuwkatoen

cretonne

gemerceriseerde katoen

jumelkatoen

katoenfluweel

katoenlinters

mousseline

schietkatoen

sits

voeringkatoen

Overeenkomstige termen

<https://data.cultureelerfgoed.nl/koloniaalverleden/04771880-0388-499a-adfa-dfbc5385003d>

<http://dbpedia.org/resource/Cotton>

<https://archief.nl/id/concept/23d26c7e-8ea1-4551-91a6-50dc82a4f951>

<https://hdl.handle.net/20.500.11840/termmaster10065963>

Termen in collectieregistratie

In welke velden gebruik je thesauri?

Je kunt thesauri gebruiken in de velden die je vult met de interne thesauri. Denk hierbij aan de velden over locaties, het vervaardigingsproces of associaties. Belangrijk is dat je deze vult met relevante informatie voor je digitaal erfgoed-gebruikers.

Denk bijvoorbeeld aan de velden:

- Objectcategorie
- Objectnaam
- Materiaal
- Technieken
- Conditie
- Associatie velden
- Vervaardiger
- Voorstelling
- Trefwoorden

VOORBEELD

Een museum heeft een kunstwerk heeft dat gemaakt is door Willem de Kooning. Het museum heeft de URI van De Kooning uit de RKDartists thesaurus opgenomen in haar collectieregistratie: <https://data.rkd.nl/artists/45760>. Deze kan dan door machines worden verbonden met een archiefstuk over De Kooning waarbij diezelfde URI is opgenomen in de registratie.

Waarom termen uit het Termennetwerk gebruiken?

Het gebruiken van termen uit het Termennetwerk is een eerste stap richting Linked (Open) Data. Door URI's op te nemen in je collectieregistratie, presenteer je de informatie die bij deze term hoort bij je digitale collectie. Het gaat dan bijvoorbeeld om synoniemen en broader en narrower terms. Maar ook om de beschrijving die de vervaardiger van de thesaurus bij die term heeft gegeven.

Doordat je in de collectieregistratie de URI opneemt, en een andere instelling ook die URI opneemt, kunnen de collecties bij gezamenlijke online presentatie met elkaar worden verbonden. Machines kunnen deze URI 'lezen' en termen met elkaar verbinden.

Doordat data met elkaar worden verbonden, kunnen objecten, personen, locaties of gebeurtenissen vanuit andere perspectieven worden bestudeerd en ontstaan er nieuwe inzichten.

5

VAN DEZE KUNSTENAAR
LIGT ER BLIJKBAAR EEN OUDE
CORRESPONDENTIE VAN ZIJN
MOEDER MET ZIJN TANTE
IN EEN ARCHIEF IN
DUITSLAND...

DIE HEEFT
NATUURLIJK
DEZELFDE URI
MEEBEKREGEN

NEE, IK ZIE DAT DIE
DEZELFDE TERM HEEFT
MEEBEKREGEN DUS DE
COMPUTER HEEFT DE
LINK GELEGD

GOED OM TE WETEN

Een toepassing in het Termennetwerk: een URI verwijst naar de URI's van dezelfde term, wanneer die ook in andere lijsten aanwezig is. Zo maakt het in principe niet meer uit welke thesaurus je voor een veld gebruikt. En zo kan de relatie tussen objecten worden gelegd door een computer, ondanks dat de URI van de term niet hetzelfde is. Als het maar gaat om dezelfde term.

VOORBEELD

In onderstaand voorbeeld is de term uit de Cultuurhistorische Thesaurus gelinkt aan de overeenkomstige term uit de Thesaurus Nationaal Museum voor Wereldculturen, bij 'Overeenkomstige term'.

fietsen

Een fiets is een voertuig dat door spierkracht wordt aangedreven. De snelheid kan variëren aangezien de gebruiker zelf kan bepalen hoeveel energie hij/zij in het aandrijven steekt. De hedendaagse fiets bestaat uit ten minste twee wielen, een frame, een zadel, een stuur en een trapas met pedalen. Sommige fietsen hebben een (hulp)motor. Fietsen met een elektrische motor als aandrijving worden ook wel 'e-bikes' genoemd. Tot 1966 was de wettelijke term in Nederland rijwiel. In Vlaanderen wordt ook het Franse vélo gebruikt.

Alternatieve labels:

fiets • rijwiel • rijwielen

Kopieer URI

Bekijk bij bron

Bredere term

wegvoertuigen

Nauwere termen

fietsbellen

kinderfietsen

racefietsen

sportfietsen

tandems

transportfietsen

Gerelateerde term

fietsenwinkels

Overeenkomstige term

<https://hdl.handle.net/20.500.11840/termmaster10068428>

Termennetwerk in collectieregistratiesysteem?

Vaak kun je in recente versies van de NDE-compatibele collectieregistratiesystemen het Termennetwerk binnen het systeem benaderen. Dat houdt in dat je tijdens het registreren direct door het Termennetwerk kan zoeken. En dat je de verrijkte term meteen kan opnemen in je registratie. Informeer bij de leveranciers vanaf welke versie dit mogelijk is.

WELKE THESAURI WORDEN HET MEEST GEBRUIKT?

Lijsten met persoonsnamen, zoals:

- RKDartists
- De Nederlandse Thesaurus van Auteursnamen

Lijsten met algemene termen voor (cultuurhistorische) objecten, zoals:

- Art & Architecture Thesaurus
- Cultuurhistorische Thesaurus

WAT BEN JE NETJES!

WE GAAN TOCH NETWERKEN?

HAHAHA...
WE GAAN ZOEKEN
IN HET TERMEN-
NETWERK!!

BRONNEN

- Aan de slag met termen in je collectieregistratie (video) - Erfgoedhuis Zuid-Holland
- Drie redenen om het Termennetwerk te gebruiken (en één waarom niet) - Netwerk Digitaal Erfgoed
- Factsheet basisregistratie van objecten - Erfgoedhuis Zuid-Holland
- Factsheet Maak je collectie beter vindbaar met termen - Erfgoedhuis Zuid-Holland
- Factsheet minimale registratie van objecten - Erfgoedhuis Zuid-Holland
- Hulpvragen voor Programma van Eisen Collectieregistratiesysteem - Netwerk Digitaal Erfgoed
- Informatieplanner - Landelijk Contact Museumconsulenten
- Invulhandboek basisregistratie - Project CEST
- Invulhandboek minimale registratie - Project CEST
- Museumnorm 2020 - Museumvereniging
- Richtlijn objecten registreren - Project CEST
- Shannon van Muijden over nieuwe functie Termennetwerk: 'Dit is amazing' - Netwerk Digitaal Erfgoed
- Spoorboekje Digitalisering Erfgoedcollecties - Netwerk Digitaal Erfgoed
- Termennetwerk (1) - Netwerk Digitaal Erfgoed
- Termennetwerk (2) - Netwerk Digitaal Erfgoed
- Termennetwerk toont nu ook termen die verbonden zijn met verschillende thesauri - Netwerk Digitaal Erfgoed
- The Development of a Local Thesaurus to Improve Access to the Anthropological Collections of the American Museum of Natural History - Kevin L. De Vorse en Christina Elson
- Veelgestelde vragen over het Termennetwerk - Netwerk Digitaal Erfgoed

Tenzij anders vermeld is alles in dit werk gelicenseerd onder een Creative Commons Naamsvermelding-NietCommercieel-GelijkDelen 4.0-licentie. Wanneer je gebruik wilt maken van dit werk, hanteer dan de volgende methode van naamsvermelding: Nine Claassen: Factsheet: Je collectieregistratie verrijken met termen (provincie Zuid-Holland, Erfgoedhuis Zuid-Holland en Datawerkplaats Zuid-Holland).

CC-BY-NC-SA 4.0 2022. De volledige licentie-tekst is [hier](#) te lezen. erfgoedhuis-zh.nl

Vormgeving: studioBoven grafisch ontwerp

November 2024

ERFGOEDHUIS
ZUID • HOLLAND

provincie
Zuid-Holland

samenwerkend in
netwerk digitaal erfgoed

data
werk
plaats